

טראוון לסבר את האוון, להרבות בפירושים ופירושיפירושים — גזירה שמא יטעה מישהו בכוזנת הדברים. נערוֹת־המקלה, לדוגמה, היה בדעתך להתיר את קשרי אהבה־ביתן הקודמים לכש"תיכחנה לדעת בדיוק מה ערכו של מר קולינס". נדמה: הכל ברור, די למבין. ולא היא: "לא מה ערכו כגבר וכמאהב אלא רק מצד יכלתו וחפצו לשלם". לא נתקררה דעתו של טראוון עד שהדגיש את פירושו ב"רק" זה, תריס מפני שמץ של הומוֹר דק. טראוון אינו חסר הומוֹר לגמרי, אלא שההומוֹר שלו נוסחו מסוים מאד: "ישיבה חשובה לחברי הוועד המפקח של חברת מיליאֶרדיֶים אמריקנית — קדושה היא פי כמה וכמה מקודש הקדשים בטיבט". בשעתו היה זה נועז וחרוף ועל כן גם אירוני.

כשאני מדפדת שוב בספר שהיה אהוב עלינו בנעורי, בסיפורים המקבילים על על־ייתו של הקפיטליסט הלא־סימפאתי ועל שקיעתה של האחוזה הפיאודאלית הסימ־פאתית, אני מחייכת נוסטלגית במעין "נעים להיזכר". הנהו שוב, הסוציאליזם החסוד, הפשטני, שונה כל־כך מזה של ימינו, הנהי תמונת העולם בשחור־לבן: העשירים — צבועים, חסיר־מצפון, מושחתים מבחינה מינית; הפרולטרים — פוריטיים ונרדפים. האיכרים התמימים אינם מבינים את המבנה ה"מסובך" של הכלכלה הקפיטליסטית־הפש־טנית נוסח־טראוון; את חוסר־הבנתם זה הם מנסחים בבהירות ובכושר ריטוריקה העשויים לעורר קנאתם של דמגוגים מנוסים. שורש־כל־רע הוא הקפיטליזם העולה — שהרי לפני עלייתו, בגן־העזן הפיאודלי, חיו האינדיאנים השלוים חיי אושר ואהבו את האדמה. התיעוש קשור בקפיטליזם, כשם שעליית הקפיטליזם כרוכה בתיעוש — על כן זה וזה שליליים. שלילי הוא ה"עולם שבו ניתן להפריד בין תירס לקרקע, בין אדם לקרקע", עולם בו "לא חשבו על התירס אלא... על תוצרת"; עולם שתושביו הקשוחים אומרים: "מה לנו ולאלה שיבואו אחרינו? לו יבוא אחרינו חורבן העולם אגב הצגת סרט אלחוטי בתדר־המיטות... קרקע צריכים אנו לנפס, להלעיט בו את המכוניות

אין לך פרק בסיפור "העגונה" שאין בו אווירה מאוימת וקודרת. לתוך הקדרות מוזגים הדימויים השיריים, המדויקים והלא־שגורים משהו רוך: "שלהבת נר האזכרה מיטרפת, כמו נחבאת בה נשמת נפטר שהצעקה העירה אותה. צל שחור גדול גס מתחת לרגליו... ובקפיצה אחת נתלה הצל במנורה שבאמצע התקרה". או "עומד הוא על עמדו... כמי שעומד בשטח רחבי־ידיים ואינו רואה מרחק מילין לא עץ, לא ערימת שחת לחסות בה, וגשם שוטף של סוף סתיו ניתן עליו ללא הפסק".

רחשי־לב אסורים באים לידי ביטוי ברמו: מרל, בדברה אל הדיין, לרגע אחד היא "פושטת ידיה לעומתו וממהרת ואוספתן". בכך נתמצו כל גילויי אהבה הנסותרת. כשנגלית מרל לעיני הדיין בבית המדרש "יוצא הוא מקרן המזרח האפלה... ומביט אל הלוח ש'שיויתי' חרות עליו כדי שיגן עליו הפסוק מפני מחשבות זרות". פרקים שקשה לשכחם הם תיאור בדידותו של הדיין בבית־המדרש בפרק "תפילת שמונת־עשרה החר"שית", ותיאור השלג והיער קודם למיתתה של מרל בפרק "בישוב היער". עם זה פעמים שחוסר אפוק מסוים גורע יותר משהוא מוסיף: "המחט פוגעת באצבעותיה אולם הכאב שבלבה חד ממדקרות המחט באצבעוֹת־תיה". פעמים שהקדרות הופכת בכיינות, אך פעמים אלו מעטות הן.

השושנה הלבנה

"השושנה הלבנה" מלכתחילה לא נועדה לבני־הנעורים דווקא, אך מטבע־הדברים הוא שרוב קוראיה על אלה הם נמנים: הפשט־נות, המגיעה לעתים עד כדי צביעות־שלא־מדעת, הסגנון הפאתטי, המגמתיות שאינה מוסווית, הטובלת ברגשות־יתר, כל זה אינו מתאים לטעמו של קורא בוגר ממוצע. מצד שני — בני־הנעורים הם הם הרגישים ביותר לעולות סוציאליות, והם־הם הרגישים פחות לצרימות וגזומות שבסגנון ובצורה. קורא בן שש־עשרה אינו נדחה בשל נהגו של

בארץ הזאת בשעתו לבין יוצר "השושנה הלבנה". אולם הצבר הצעיר של עכשיו יתקשה להבין מפנימה קולינס הוא מושחת באופן סטיריאוטיפי כל־כך, מפנימה איכרי הרוזה־בלנקה נעדרים יצרי־בראשית קמאיים שסיפורי־איכרים אחרים, שהוא רגיל בהם, שפועים־ומשופעים בהם, החיבה הנוסטלגית אל האידיליה הפיאודלית נראית לו מגוחכת, הרתיעה מפני התיעוש אינה מוצאת בו שום הד, ואילו שיטות־ההשתלטות הקפיטליסטיות נראות לו פשטניות ולא־מציאותיות.

ד. ג.

זר לא יבוא

עניינו של ספרה הראשון של חמדה אלון, הוא פרשת התקומתה וכשלונה של אהבת סטודנטית צעירה למשכיל ערבי. עצם נסיונה של מספרת צעירה להתמודד עם ההווה הישראלית החדשה ראוי לברכה, מה גם שהעזה לגעת בפרשת יחסי הישוב הישראלי הוותיק עם המיעוט הערבי, נושא שהיה עד כה בבחינת "טאבו" בסיפורת הישראלית.

כבר בכפרה הראשון מתגלה חמדה אלון כמספרת נבונה ורגישה. היא השכילה להתגבר על הפיתוי שבהעלאת מכלול בעיות המיעוט הערבי בישראל ויחס האוכלוסיה היהודית אליו, בכך שוויתרה על זכות "המספר היודע הכל". סיפורה מסופר בגוף ראשון, כאילו היה סיכום חוויותיה של גיבורת התרחשויותיו שמצאה בכתיבה פורקן לסערת־רוחה. בבחירה בדרך זו, נמנעה המספרת מהצגה "אובייקטיבית" של הנושא המורכב שאולי לא היה לפי רוחה, והציגה את הפרובלמאטיקה שלו כפי שנשתקפה בעיני צעירה זורים רמסו את אהבתה הכנה.

עיקר כוחה של חמדה אלון בתיאור הרגיש של מערכת היחסים העדינה שבין האוהבים, המנסים אף מצליחים להתעלם לרגע מסביבתם החמרנית וההוללת ונסחפים באהבה הגדולה, הנקטעת לפתע בעטין של מסיבות שאין לגיבורים שליטה עליהן. סיפור אהבתם של צעירים שמוצאם בעמים

שלנו... כשגוהיה זקוקים לתירס... נעשה אותו במכונה ונקנה אותו בקופסאות שמורים".

ההתקדמות הטכנית והרס האידיליה הפיאור־דלית נדונים, אפוא, לשלילה. הפרקליט־חסר־הלב הוא אנטיפאטי משום שבהשקפתו הוא מפריד בין אדם לאדמה. אשר לפתרון — יש תכשיר ברור, מחושב לפרטיו, הפותר אף בעיות המשתייכות ל"בנין־העל":

"בקרב אנשים שלא ידעו נישואי־נצח, במקום שאין אדם אנוס לשאת אשה בהתאם למעמדו... במקום שגידול בנים מסור בידי החברה־הכלל, במקום שאדם המגלה כשרונות גאונים באירגונו של ייצור נפט אינו מחויב דווקא לקנות וילות הדרות, מכוניות משר־בחות, מלבושי מותרות... ושאר מנהגים בזבזניים", שם "לא יהיה מיסטר קולינס נואף וביגמיסט אף לא רוצח אלפי נפשות", אלא מה יהיה? "יהיה בן־אדם לא גרוע ממני וקרוב לוודאי שהיה טוב ממני".

זהו־זה. אין לך אלא לבנות חברה צודקת — והאדם יהיה טוב.

הרקע ממנו צמחו טראוון, אפטון סינקלר ודר־מיהם, אמריקה של שנות ה־20 — שביטוי לה היא אימרתו של הובר "The business of the United States is business" —

כבר אינו קיים. כיום אין אמריקה הקפיט־ליסטית נוהגת בפשוטי־העם כמו שנהגו בהם קולינס והבריו. אין פלא שהקורא האמריקאי הצעיר אינו מאמין לטראוון ולסינקלר. גם הקורא הישראלי רגיל בספרים המתארים יחסים רבי־צדדים יותר מאלה של טראוון. בקרב בני־הנעורים כיום שוב אין הוא פופולרי כמו שהיה בשעתו בקרב בני־דורי. דומה שלא היה כמוהו נוח להיקלט בציבור נערי ה"תנועה", שראו בעבודת־האדמה אידיאל. בעניינו, אף כי המכוונות החקלאיות היו לגיטימיות ואף נכספות, היה התיעוש הלא־חקלאי קשור בבורגנות ובקארייריזם. אולי מעולם לא הייתה התאמה נאה בין סופר לקוראים כזו שהיתה בין נערי "תנועה"

* ב. טראוון: השושנה הלבנה; תרגום מגרמנית: א. ברוידא; עם עובד / ספריה לעם, 1962; 192 עמ'.